

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XXXVII.

T. Po vsem tem se je na vprašanje iz Istrije oglasil še nekdo v „Novic.“ 1851 l. 14:

U. „Nar pred moramo razodéti svojo misel, da to ni nikakoršna sramota, ako imajo razločne stábla Slovenstva ali Slavijanstva razločne imena za celo deblo naroda, ker ta razlika ravno iz različnih narečij izhaja. Kolikor nas dosihmal skušnje in pretresovanje učé, je izvirno in torej nar bolj právo ime za vse Slovane, Slavljane, Slavjane, Slavene i. t. d. tisto, kteriga si še zdaj dve stábli tega silno veliciga naroda prilastujete, namreč: Slovéń, Slovéńec. V učenih tehtnih razpravah slovesnih mož le bolj to besedo najdemo, na priliko pri Kopitarju in več družih. V latinskim jeziku pišejo „lingua slovenica, slovinica“, v nemškim die „altslovenische Sprache“, ne le poprejšnji, ampak tudi novejši, na priliko: „Formenlehre der „altslovenischen Sprache“ od dr. Miklošiča. — Vse te imena, ki so v rabi, se dajo sicer opravičiti in ali iz slava ali iz slovéti, slovím, sloviti izpeljati, vender po naši misli le Slovéń, Slovenec prav za prav terdno podlogo ima. Zdaj bo že blezo malokdo tajil, da so se naši spredniki zato imenovali Slovéńce, Slovéńe, ker so se med seboj razumeli in lahko med seboj govorili (iz slovo, sloviti, to je, govoriti), Nemcam nasprot, ki so bili za nje némi (to je mutasti) — in Laham nasprot, ki niso lepo zložno govorili, kakor Slovenci, temuč hitro blebetali, kakor beseda „lahviti“ zaznamva. Znati je, da so se Slovenci le bolj iz boječnosti dvoumja besede „Slovenec“ za ves narod ogibali, odkar je njih slovstvo, spervič v „Novicah“, vnovič začelo razcvétati. Nam Slovencam ne gré té izvirne besede zatérati, ampak jo tudi v vesoljnim pomenu ohraniti, ker to ni sramota ampak čast, da smo izvirno imé ohranili. Tudi Rimljani v mestu Rimu se zato niso drugači imenovali, ker je bilo rimsko cesarstvo iz maliga kupca ljudi in iz malo zemlje nezmerno veliko narastlo. Dvoumje, ako bi ravno imelo kaziti, se nekoliko zamore s tem odpraviti, da se za vesoljnost rabi beseda Slovéń, Sloveni ali Slovéńje, kar je ravno

to, — za posebnost pa Slovenec, Slovenci. S tem pa družih imen ne zametujemo; vendar se nam zdi, da namesto Slavijan, Slavljan in Slavén bi bilo boljši že Slovjan, Slovljan in Sloven ali tudi Slován (kakor je že rečeno od slovim), ker Slavijan i. t. d. so topografske (krajске) imena: Slavija, to je, vseslovenska dežela, in od tod Slavijan i. t. d.; Sloven, Slovljan, Slovenec pa so narodovne, in da so poslednje ljudstvu primerniši, menda vsak spozná.

T. Pač res, in za tega voljo so pojenjale menda dotične razprave v domačem listu. L. 1858. je razložil še Terstenjak imena „Vind, Vlah, Nemec, Sloven“. Toda kakor poprejšnji se tudi ta vjema popolnoma s Miklosičevo kratko pa krepko opombo, ki se bere v „Radices linguae slovenicae veteris dialecti“ l. 1845. str. 10 k besedam vl'hv' magus; vl'hvovati artes magicas exercere; vl'snůti balbutire:

U. »Huc refer vlah', slavi enim homines latine loquentes vlahy (balbos), germanos plane nem'ce (mutos), se ipsos sloven'ce (loylovs distincta loquela praeditos) appellabant«.

T. Vendar pravi celo Miklosič: „cf. tamen Šaff. Starož. 6. 10 et 14. 8.“ — Šafařik kaže ondi, da je prvotna in prava pisava Slov —, dasi pomen našega narodovega imena drugač razklada. Tega so se doslej prepričali celo tisti, ki so pisali poprej Slavjan — Slaven, da pišejo zdaj raji Slovjan — Sloven.

XXXVIII.

U. Šafařik pomen našega narodovega imena drugač razklada, praviš, pa ne poveš — kako. Povej in pojasni mi torej v tem pogovoru njegovo razlago!

T. Ime naše — bodisi občno, bodisi posebno — mnogi razlagajo mnogo, razni razno. Spoznal si to že iz tega, kar sva doslej brala in pretresovala. Da pa spregledaš to reč še bolje, ti hočem v tem-le pomenku sestaviti ob kratkem razlage, kar jih vem, in ti mi imaš v naslednjem na vsako kaj opomniti, toda kaj — pametnega!

1) Imé Slavi (Slavani, Slaveni) smo dobili mi, pravijo eni, po prvem svojem vladarju, kteremu se je reklo Slavus, Slav. Bil je neki naslednik Nimrodov. Kakor se zovejo Pannonci po nekem Panu, Ilirci po Iliru, Lehi, Rusi in Čehi po svojih vojvodih (Leh, Rus, Čeh), Hrovati po prvem svojem kralju Hrovatu (ali Horvatu), Serbi po Sarbanu, Vandali celo

po neki kraljici Vandi (Vanda) i. t. d.; tako se kličemo mi Slavi po Slavu, prvem svojem vojvodu. (Prim. Gebhardi Boguphalus, polj. povestničar, v Mitth. hist. V.)

2) Slavi, Slaveni, Slavjani se imenujemo, pravijo drugi, po Slavi, in Slava je staroindiška Svaha ali Svava, boginja luči ali ognja. Tako Kollár (v. Rozprawy o gmenácht, počátkách i starožitnostech národu slawského a geho kmenů. l. 1830. in v Sláva Bohyně a původ gména Slawůw čili Slawjanůw. l. 1839.) in vsi oni, kateri se zovejo tolikanj radi „sinke (sinci) majke Slave“ in pevajo še raji s Prešernom (v. Kerst per Savici):

„Nar věč svetá otrókam sliši Sláve“.

3) Cestili so predniki naši veliko svetlo Solo (sol', solonce — slonce — solnce) tako obče, da so mu (Solovi) posvetili dedino ili vlast (domovino) svojo, in po kraju ali zemlji Solovi posvečeni (Solov' kraj, Solóva ziemja) so se jeli imenovati prebivavci: Soloviani, Sloviani, Slovani. (Pr. V. Bambas Tvarosklad jazyka slovanského.)

4) Dezele, kjer je vladal nekdanj jezik slovenski, se zovejo Slowy, in po njih se glasi ime Slowanjn, Slowěnjn, katero je tedaj krajno ili krajsko. Bivali so Sloveni nekdanj na Rusovskem, kjer je še sedaj Slowenské jezero, Slowečna (potok), Slowjensk, Slowinsk (mesto), Slowjani, Sluwon (vasi) i. t. d. Tako misli Šafařík (v Starožitn.) in je mislil prej nekoliko Dobrovski (Poljan po polju, Moravan po Moravi i. t. d. in litv. sallawa ostrov, Šalawy staroprúska krajina, v. Jungmann).

5) Premnogo jih je tudi domačih, kateri izpeljujejo ime svoje iz slava gloria, in Slaveni, Slavjani so jim gloriosi, laudabiles, celebres, ter gledé na stare čase terdijo z Bohoričem: „Slavorum epitheton, a rebus praeclare gestis, genti huic merito suo obtigit“, in nadjaje se boljših časov popevajo s Prešernom:

„Slava bode spet slovela,
Ki Slovencam da ime“.

6) Menda še več jih je sedaj, ki razlagajo narodovo ime iz slovo verbum t. j. beseda, govor (Kopitar, Miklošič, Metelko i. t. d.), in nekteri primerjajo koreniko slov — pa člov —, in slovak (slovénin) pa človek (cf. Miklošič, Schleicher pg. 101).

7) Linhart piše, da Sloveni — Slovani niso niti „die

Ruhmvollen“ (iz slava), niti „die Redenden“ (iz slovo), niti „die Genannten“ (iz sluti), ampak „die Wandernden, die sich neu Ansiedelnden“ (iz selo, seliti), torej prav za prav Sloveni — Sloveni, Selovani — Slovani, Selavi, Slovaki, Selavci, Slovenci i. t. d.

8) Otec Marko pravi: „Slavenc, germ. Slav, lat. Slavus (male Sclavus) aliis a slava (gloria), aliis, qui scriptum volunt Slovinc a slovu (vox) sed probabilius sibi gens hoc nomen indidit, vel ab aliis inditum fuit eo: quia ii, qui in terras longinquas abire decrevere, remanentibus valedicebant (quod poslaviti, posloviti se dicitur) ab eis Slavenci seu Slovinci, germanice Beurlaubte vocarentur. Iz slovêsam reči, mit Ehren zu melden, honoris gratia saepe saepius effertur, in quo utriusque fundatur derivatio. A seliti se nomen gentile deducere, est a longe detorquere (vid. Glossarium Slav. Viennae 1792)“.

9) Schlözer sklepa iz tega, ker se *n* v imenu Slovan — Sloven — Slovenec — Slavonec i. t. d. vseskozi derži, da je razlaganje iz slava ali slovo nečimurno in nepravo, ter meni da bi se tudi v nemškem móglo reči slavonisch m. slavisch itd.

In 10) — dasi pravi otec Marko: male Sclavus —, jih je vendar mnogo premnogo, kateri očitajo, da je ime naše iz sclavus — servus, suženj. Sklicujejo se na prestaro gerško pa tudi latinsko pisavo: *sclavus*, *sclavinus*, *sclaviniscus*, *sclavani*, franc. *esclavons*, lašk. *schlavo-vi*, *schlavone-i* i. t. d. Preučeni novejših časov se pa celo ponašajo s tem, da je ime naše iz gotovskega slavan t. j. molčati (schweigen), vzlasti taki, katerim naša izpeljava besede Nemeč iz *nem.* (stumm, verstummend) ni všečna. Taki velijo tudi, da je Nemeč celo iz sanskrita in sicer iz besede namata (a lord, a master)! (cf. Zeitsch. f. vergl. Sprachf. 1853.)

P a š n i k.

Učenci! pomislite kaj in kako učite! — Ko je Avringceb, veliki mogul (gospodar) v Hindostanu l. 1659. očetovski prestol zoper svoje brate obderžal, hiteli so vsi dvorniki k njemu, da bi jih novi gospodar dopadljivo sprejemal, in v častne službe povzdigoval. Med drugimi pride tudi njegov učenik